

Feudális önkormányzatok és helyi igazgatás

Dr. Megyeri-Pálffi Zoltán
tudományos munkatárs

MTA–ELTE Jogtörténeti Kutatócsoport

Feudális önkormányzatok és helyi igazgatás

– ÁTTEKINTÉS –

- A területi/helyi igazgatás **gerince**
 - Vármegyék
 - királyi vármegyék
 - nemesi vármegyék
 - (parasztvármegyék)
 - polgári vármegyék
 - Városok
 - szabad királyi és bányavárosok
 - mezővárosok
 - Uradalmak, falvak, községek
- A területi/helyi igazgatás speciális elemei
 - kiváltságos kerületek
 - székek
 - nemesi községek
 - katonai határőrvidékek
 - hódoltsági igazgatás
 - Erdély közigazgatása

Feudális önkormányzatok és helyi igazgatás – ÁTTEKINTÉS –

- A területi/helyi igazgatás gerince
 - Vármegyék
 - királyi vármegyék
 - nemesi vármegyék
 - (parasztvármegyék)
 - polgári vármegyék
 - Városok
 - szabad királyi és bányavárosok
 - mezővárosok
 - Uradalmak, falvak, községek
- A területi/helyi igazgatás **speciális elemei**
 - kiváltságos kerületek
 - székek
 - nemesi községek
 - katonai határőrvidékek
 - hódoltsági igazgatás
 - Erdély közigazgatása

Vármegyék/KIRÁLYI VÁRMEGYE

- királyi vármegyék létrejötte
- fogalmi elemek
- királyi vármegyék szervezete
- királyi vármegyék megszűnése

Vármegyék/KIRÁLYI VÁRMEGYE

- királyi vármegyék **létrejött**e
- fogalmi elemek
- királyi vármegyék szervezete
- királyi vármegyék megszűnése
- várispánság/megyésipánság
 - várispánság > katonai funkció
 - megyésipánság > egyéb funkciók
- idegen mintára/helyi viszonyokból kifejlődve
 - idegen
 - szláv
 - frank-bajor
 - helyi viszonyokból, igazodva a várak építéséhez

Vármegyék/KIRÁLYI VÁRMEGYE

- királyi vármegyék létrejötte
- **fogalmi elemek**
- királyi vármegyék szervezete
- királyi vármegyék megszűnése
- patrimonialis monarchia időszakában
- a középfokú területi igazgatás legfontosabb hazai szerve
- általános hatáskörű közigazgatási
- katonai, pénzügy-igazgatási és bíráskodási egység volt
- pontosan megállapított határokkal
- az uralkodói hatalom lokalizálásának legfontosabb eszköze

Vármegyék/KIRÁLYI VÁRMEGYE

- királyi vármegyék létrejötte
 - fogalmi elemek
 - **királyi vármegyék szervezete**
 - királyi vármegyék megszűnése
- ispán
 - a királyi vármegye élén áll
 - a király meghosszabbított keze, a király familiárisa
 - királyi jövedelmek beszédése,
 - bíraskodás a várnépek ügyeiben
 - közreműködés a királyi és az egyházi bírák ítéleteinek végrehajtásában
 - helyi katonai erő főparancsnoka
 - ítélkező udvarispán
 - hadnagy (+századosok, tizedesek)
 - várnagy
 - őrnagy

Vármegyék/KIRÁLYI VÁRMEGYE

- királyi vármegyék létrejötte
- fogalmi elemek
- királyi vármegyék szervezete
- **királyi vármegyék megszűnése**
- várbirtokok eladományozása
- földesúri immunitás megnövekedése
- szerviensi/köznemesi rétegek megerősödése
- nemesi vármegyék létrejötte

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bíraskodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- **nemesi vármegyék kialakulása**
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- királyi vármegyékből fokozatosan (13–15. század) alakult ki
- királyi vármegyerendszer felbomlása
 - király nagymértékű birtokadományozása
 - vármegyei nemesség kialakulása
 - kehidai oklevél (1232)
 - választott szolgabírák
 - önkormányzattá válás

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- **nemesi vármegye hatásköre**
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - **törvényhozásbeli** jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- követküldés az országgyűlésre
- verifikációs jogkör
- követek utasítása (instrukciók)
- követek visszahívása
- szentesített törvények kihirdetése
- közvetett törvénykezdeményezés (gravamina et postulata)
- statútumalkotási jog (vármegyei normaalkotás)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - **törvényhozásbeli** jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- **követküldés** az országgyűlésre
- verifikációs jogkör
- követek utasítása (instrukciók)
- követek visszahívása
- szentesített törvények kihirdetése
- közvetett törvénykezdeményezés (gravamina et postulata)
- statútumalkotási jog (vármegyei normaalkotás)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - **törvényhozásbeli** jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- követküldés az országgyűlésre
- **verifikációs** jogkör (mandátumigazolás)
- követek utasítása (instrukciók)
- követek visszahívása
- szentesített törvények kihirdetése
- közvetett törvénykezdeményezés (gravamina et postulata)
- statútumalkotási jog (vármegyei normaalkotás)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - **törvényhozásbeli** jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- követküldés az országgyűlésre
- verifikációs jogkör
- követek utasítása (**instrukciók**)
- követek visszahívása
- szentesített törvények kihirdetése
- közvetett törvénykezdeményezés (gravamina et postulata)
- statútumalkotási jog (vármegyei normaalkotás)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - **törvényhozásbeli** jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- követküldés az országgyűlésre
- verifikációs jogkör
- követek utasítása (instrukciók)
- **követek visszahívása**
- szentesített törvények kihirdetése
- közvetett törvénykezdeményezés (gravamina et postulata)
- statútumalkotási jog (vármegyei normaalkotás)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - **törvényhozásbeli** jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- követküldés az országgyűlésre
- verifikációs jogkör
- követek utasítása (instrukciók)
- követek visszahívása
- szentesített **törvények kihirdetése**
- közvetett törvénykezdeményezés (gravamina et postulata)
- statútumalkotási jog (vármegyei normaalkotás)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - **törvényhozásbeli** jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- követküldés az országgyűlésre
- verifikációs jogkör
- követek utasítása (instrukciók)
- követek visszahívása
- szentesített törvények kihirdetése
- **közvetett törvénykezdeményezés**
(gravamina et postulata)
- statútumalkotási jog
(vármegyei normaalkotás)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - **törvényhozásbeli** jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- követküldés az országgyűlésre
- verifikációs jogkör
- követek utasítása (instrukciók)
- követek visszahívása
- szentesített törvények kihirdetése
- közvetett törvénykezdeményezés (gravamina et postulata)
- **statútumalkotási jog**
(vármegyei normaalkotás)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - **végrehajtási** jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- törvények végrehajtási szervei
 - + király és kormányshékek rendeleteinek végrehajtása
- adóügyi jogkör
- tisztviselőválasztás
- katonai igazgatás
- belső közigazgatási egységek
- rendészeti hatáskör
- jobbágyigazgatás

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - **végrehajtási** jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bíráskodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek

- **törvények végrehajtási szervei**
 - + király és kormányiszékek + **vis inertiae** rendeleteinek végrehajtása
- adóügyi jogkör
- tisztviselőválasztás
- katonai igazgatás
- belső közigazgatási egységek
- rendészeti hatáskör
- jobbágyigazgatás

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - **végrehajtási** jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- törvények végrehajtási szervei
 - + király és kormányshékek rendeleteinek végrehajtása
- **adóügyi jogkör**
- tisztviselőválasztás
- katonai igazgatás
- belső közigazgatási egységek
- rendészeti hatáskör
- jobbágyigazgatás

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - **végrehajtási** jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- törvények végrehajtási szervei
 - + király és kormányshékek rendeleteinek végrehajtása
- adóügyi jogkör
- **tisztviselőválasztás**
- katonai igazgatás
- belső közigazgatási egységek
- rendészeti hatáskör
- jobbágyigazgatás

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - **végrehajtási** jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- törvények végrehajtási szervei
 - + király és kormányshékek rendeleteinek végrehajtása
- adóügyi jogkör
- tisztviselőválasztás
- **katonai igazgatás**
- belső közigazgatási egységek
- rendészeti hatáskör
- jobbágyigazgatás

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - **végrehajtási** jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- törvények végrehajtási szervei
 - + király és kormányshékek rendeleteinek végrehajtása
- adóügyi jogkör
- tisztviselőválasztás
- katonai igazgatás
- **belső közigazgatási egységek**
- rendészeti hatáskör
- jobbágyigazgatás

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - **végrehajtási** jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- törvények végrehajtási szervei
 - + király és kormányshékek rendeleteinek végrehajtása
- adóügyi jogkör
- tisztviselőválasztás
- katonai igazgatás
- belső közigazgatási egységek
- **rendészeti hatáskör**
- jobbágyigazgatás

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - **végrehajtási** jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- törvények végrehajtási szervei
 - + király és kormányshékek rendeleteinek végrehajtása
- adóügyi jogkör
- tisztviselőválasztás
- katonai igazgatás
- belső közigazgatási egységek
- rendészeti hatáskör
- **jobbágyigazgatás**

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

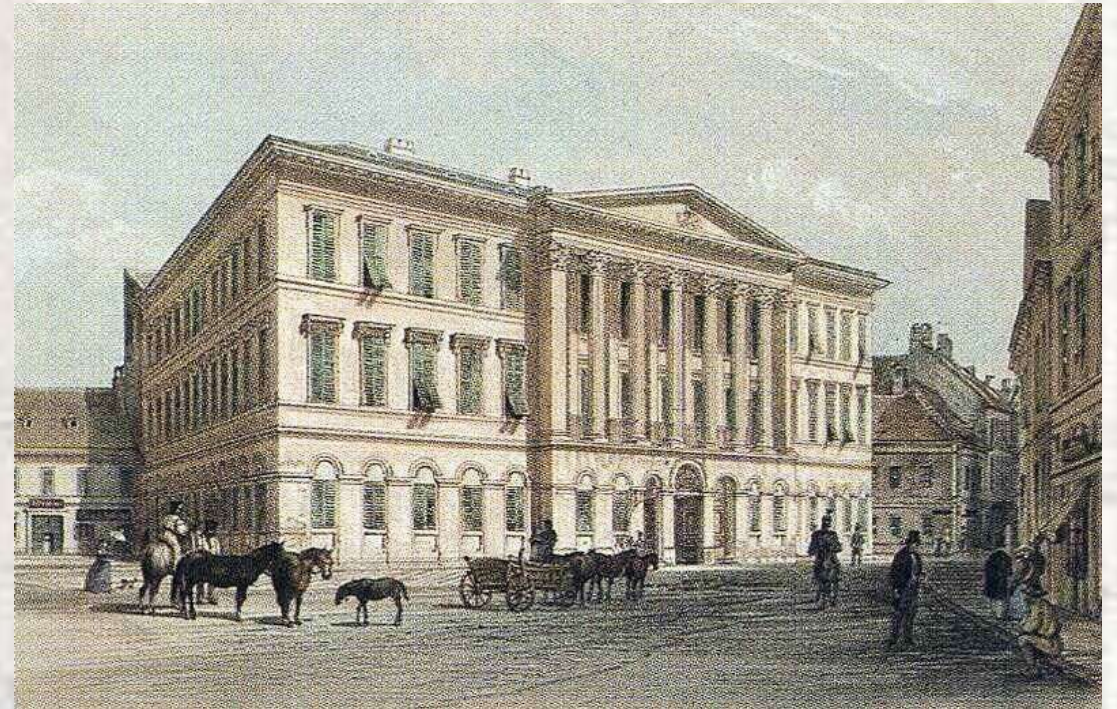
- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - **igazságszolgáltatási** jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- vármegyei bírák megválasztása és elbocsátása
- büntető és magánjogi ítékezés első- és másodfokon
- vérhatalom
- statáriális bírászkodás
- úriszékek fellebbezési fóruma
- közhitelességi funkció (17. sz.-tól)
- ítéletek végrehajtása

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - **politikai** jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- országos kérdések megtárgyalása a közgyűlésen
- felirati jog
- levelezési jog
- „szövetkezési jog”
 - kerületi ülések a reformkorban
- „az alkotmány védbástyái”

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- **nemesi vármegye szervezete**
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bíraskodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - **főispán**
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- a király személyének képviselője (királyi kinevezés)
- örökös főispánság (tisztség+főispánság)
- örökletes főispánság (családon belül maradó főispánság)
- jogkörei
 - tisztviselő-kinevezés
 - elnöklés testületi szervekben
 - megyei közigazgatás általános ellenőrzése
- adminisztrátori rendszer (helyettesítés)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - **alispán**
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- a vármegye elsőszámú tisztviselője (vármegye választja)
- hatásköre
 - megyei ügyek vezetése
 - elnöklés a megye törvényszékén
 - oklevelek kiállítása a szolgabírákkal együtt
- másodalispán (helyettesítés)

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

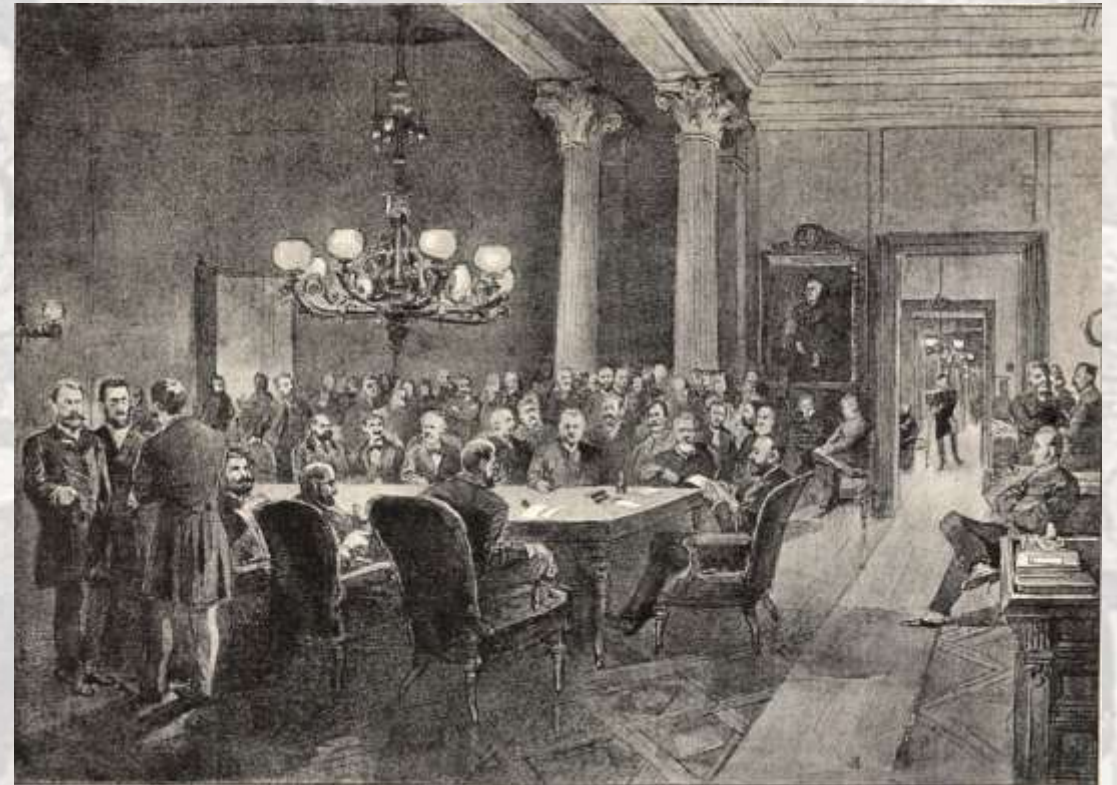
- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - **szolgabíró**
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- judex nobilium>judlium
- eredetileg a királyi szerviensek bírái
- a megyei önkormányzat szerve
- a megyei közgyűlés választja
- feladatuk közreműködni
 - igazságszolgáltatásban
 - adóztatásban
 - katonai feladatellátásban
- számuk a megyében
 - eleinte 4
 - majd több, igazodva a járások (főszolgabíró) és az azon belüli kerületek (szolgabíró) számához

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - **egyéb tisztviselők**
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- esküdtek
 - közreműködés az ítékezésben
 - szolgabírák segítése
- vármegyei jegyzők
 - hivatali adminisztráció irányítója
 - 16. sz.-tól választott tisztviselő
 - főjegyző – aljegyzők – írnoki kar
- táblai ülnökök (táblabírák)
 - bírászkodásban részvétel
- adószedők
- árvaszéki elnök
- tisztí ügyész
- egyéb „alantas hivatalok”

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - **testületi** szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - **közigyűlés**
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - bírói székek
- a vármegyei nemesség döntéshozó szerve
- minden nemes részvételével és szavazatával
- szükség szerint, rendszertelenül tartották, nyilvánosan
- hatásköre
 - döntés elvi jellegű kérdésekben
 - követek választása
 - követek utasítása
 - statútumalkotás
 - tisztviselőválasztás
 - ellenőrzés

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - **részgyűlés**
 - bizottságok
 - bírói székek
- török időszakban alakult ki majd megmaradt
- megyei tisztviselők értekezlete
- szakmai, közigazgatási kérdések megtárgyalása
- általában havonta
- határozatait a következő közgyűlésnek jóvá kellett hagynia

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bírászkodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - **bizottságok**
 - bírói székek
- közgyűlési igazgatási feladatok előkészítése
- rendelkezések végrehajtása
- végrehajtás ellenőrzése

Vármegyék/NEMESI VÁRMEGYE

- nemesi vármegyék kialakulása
- nemesi vármegye hatásköre
 - törvényhozásbeli jogkör
 - végrehajtási jogkör
 - igazságszolgáltatási jogkör>>vármegyei bíráskodás
 - politikai jogkör
- nemesi vármegye szervezete
 - egyedi szervek
 - főispán
 - alispán
 - szolgabíró
 - egyéb tisztviselők
 - testületi szervek
 - közgyűlés
 - részgyűlés
 - bizottságok
 - **bírói székek**
- sedes iudiciaria >
sedria=vármegyei törvényszék
- vármegyei igazságszolgáltatás szerve
- (a közigazgatás és az igazságszolgáltatás nem vált el)

Vármegyék/PARASZTVÁRMEGYE

- török hódoltság idején
- elmenekült nemesi vármegyei szervek pótlására
- jobbágyközösségek megvédésére
- fegyveres szerveződések
- közigazgatási teendők
- szervei
 - gyűlés
 - főkapitány
 - hadnagy
 - tizedesek

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi polgárság

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- **városfejlődés**
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi polgárság
- 13. század második fele
- megkésett fejlődés
- alapok
 - városi előzmények hiánya
 - igazgatási központok
 - püspöki székhelyek
 - kereskedelmi-ipari centrumok
 - latin, német hospesek > hospesjogok
- ösztönző királyi privilégiumok

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- **városi autonómia**
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi polgárság

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - **területi autonómia**
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi polgárság
- valamennyi városhoz tartozó terület tulajdonosa a város közössége
- joghatósága erre terjed ki
 - a területén élők fölötti korlátlan hatalom
- földesúri jogok gyakorlása
- csak a város területén belül érvényesülő szabadság

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - **önkormányzati autonómia**
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi polgárság
- a városi önállóság kerete
 - városigazgatás
 - városi szervezet kialakítása
 - statútumalkotás – szabályrendelet alkotás
 - igazságszolgáltatás
 - kegyúri jogok gyakorlása
 - polgári státus megadása
 - követküldés az országgyűlésbe

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - **gazdasági autonómia**
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi polgárság
- mentességek és jogosítványok kerete
 - vámmentesség
 - beszállás alóli mentesség
 - vásártartási jog
 - árumegállító jog
 - útkényszer
 - kollektív tulajdon
- kötelezettségek is
 - hűség
 - közigazgatási feladatok ellátása
 - katonaállítás
 - egyösszegű adó
 - ajándékok a királynak
 - papi tized
 - rendkívüli hadiadók

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok **szervezete**
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi polgárság

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
 - városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
 - szabad királyi városok szervezete
 - **főbíró/városbíró**
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
 - városi polgárság
- választott tisztség
 - város vezetése
 - a tanáccsal együtt

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - **városi tanács** (magistratus, senatus)
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi polgárság
- városbíró + 12 esküdt polgár
- tagjait a külső tanács választja
- feladata
 - törvénykezés
 - közigazgatás
 - gazdaság irányítása

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - **külső tanács**
 - tisztviselők
- városi polgárság
- általában 60-100 tagú választott testület
 - eleinte a közgyűlés (valamennyi lakos, majd valamennyi polgár) választotta tagjait
- feladata
 - a bíró és a magisztrátus megválasztása tagjai közül
 - adószedés
 - gazdálkodás ellenőrzése

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - **tisztviselők**
- városi polgárság
- polgármester
 - egyes németajkú városokban
 - gazdasági ügyek irányítása
- városkapitány
 - közrend, védelem biztosítása
- városi jegyző
 - adminisztráció
 - írásos hivatali munka

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi **polgárság**
- személyes kiváltságok
 - személyes szabadság a város területén
 - városi bíróság
 - vérdíj mint a nemeseké (a városban)
 - esküértéke mint a jobbágyoké (a városon kívül)
 - tulajdonszerzés
 - szabad végrendelkezés
 - iparűzés, kereskedelem, hivatalviselés
 - mentesség (jobbágyi szolgáltatások, vám, rév, harmincad, beszállásolás, közmunkák)

Városok/SZABAD KIRÁLYI VÁROSOK

- városfejlődés
- városi autonómia
 - területi autonómia
 - önkormányzati autonómia
 - gazdasági autonómia
- szabad királyi városok szervezete
 - főbíró/városbíró
 - városi tanács
 - külső tanács
 - tisztviselők
- városi **polgárság**
- kötelezettségek
 - összegű pénzadó a királynak (a tulajdona arányában)
 - meghatározott alkalmakkor ajándék a királynak
 - papi tized az egyháznak
 - katonai terhek
 - városfal, bástyák fenntartása, védelmezése
 - rendkívüli hadiadók a királynak
 - városi önkormányzat költségei
 - országgyűlési követek költségei

Városok/BÁNYAVÁROSOK

- speciális gazdasági érdekből
- telepített városok
- nemesfém lelőhelyek környékén
- szabad királyi városokhoz hasonlóak

Városok/MEZŐVÁROSOK

- kisebb fokú szabadsággal rendelkező települések
- világi vagy egyházi földesurak jóvoltából kifejlődő gazdasági centrumok és kincstári mezővárosok
- korlátozott autonómia

Városok/MEZŐVÁROSOK

- kisebb fokú szabadsággal rendelkező települések
- **világi vagy egyházi földesurak** jóvoltából kifejlődő gazdasági centrumok és **kincstári mezővárosok**
- korlátozott autonómia

Városok/MEZŐVÁROSOK

- kisebb fokú szabadsággal rendelkező települések
- világi vagy egyházi földesurak jóvoltából kifejlődő gazdasági centrumok és kincstári mezővárosok
- **korlátozott autonómia**
- a bíró- és esküdtválasztás (bemutatói kötelezettséggel)
- bíráskodás (szűk, úriszék alatt)
- vásártartási joguk általában volt
- korlátozott vámmentességet élveztek
- a mezőváros polgárai jogállásukat tekintve mindig jobbágyok maradtak

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családjulás, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - alkalmazottak

Tervezte és rajzolta Márk Sándor.

Uradalmak, földesúri hatalom

- **földesúri immunitás**
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családules, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - alkalmazottak
- királyi beavatkozástól mentes birtok
 - földesúri hatalom a magánbirtokon élők felett
 - magánjogi és közjogi hatalom
 - > úriszéki bíráskodás

Uradalmak, földesúri hatalom

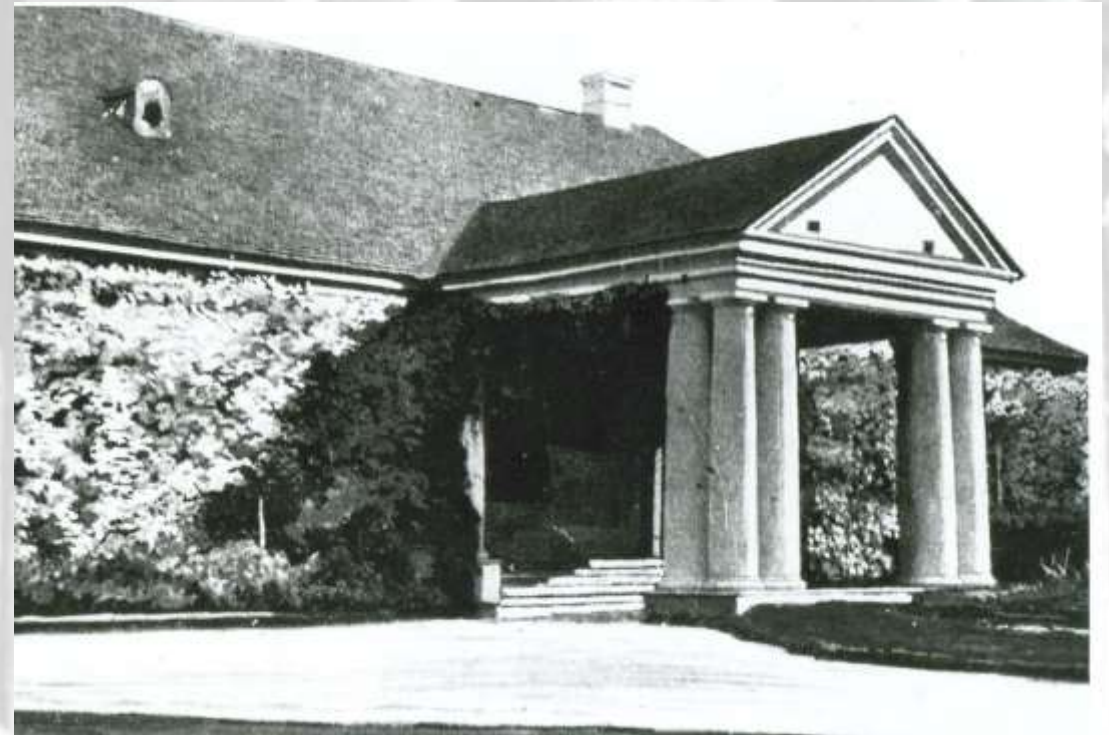
- földesúri immunitás
- **földesúr-jobbágy viszony**
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családules, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - alkalmazottak
- dologi oldal
 - földesúr földjén dolgozó jobbágyok
 - jobbágytelken dolgozó jobbágyok
 - ennek fejében járadékok
 - százalékban/hányadban meghatározott javak
 - haszonvételek
- közjogi oldal
 - földesúri joghatóság
 - igazságszolgáltatás
 - igazgatás

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- **praedium és udvarház**
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családules, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - alkalmazottak
- praedium
 - kisméretű település
 - majorsági központ
- udvarház (curia)
 - birtokközpont
 - funkciói
 - birtokkormányzat
 - földesúri hatalomgyakorlás színhelye
 - ítelkezés
 - birtokadminisztráció

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- **birtokkormányzat**
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családdülés, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - alkalmazottak

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - **közigazgatási funkciók**
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családules, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - alkalmazottak
- adóztatás
- hadisegély, katonafogás, újoncozás, beszállásolás
- utak, hidak fenntartása
- falusi igazgatás ellenőrzése
- telepítés
- építésügy
- céhügy
- rendészet
- vásárok, piacok engedélyezése, ellenőrzése
- szegény- és jótékonyági ügyek
- kegyúri jogok gyakorlása

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- **birtokigazgatás**
 - vár mint centrum
 - családkülés, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - alkalmazottak

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - **vár mint centrum**
 - családdülés, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - alkalmazottak
- középkortól
- tisztviselői
 - várnagy
 - tiszt
 - udvarbíró
 - bírák, vámos, majoros, erdőőrök, gulyások, csikósok, molnárok, korcsmárosok
 - sáfár
 - jegyző
 - procurator
 - írnok
 - deák
 - kulcsár

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - **családülés, családigazgató**
 - tisztiszék
 - tisztviselők
 - alkalmazottak
- családülés
 - testületi szerv
 - elnöke a senior, családigazgató
 - valamennyi birtoktestre vonatkozó döntéshozatal
 - közös javak feletti rendelkezés
- kisgyűlés
 - halaszthatatlan ügyekben
 - szűkebb körű
- tisztviselők
 - családüléseken választják őket
 - családi jogügyigazgató
 - családgazda
- állandó és ad hoc bizottságok

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családkülés, családigazgató
 - **tisztiszék**
 - tisztviselők
 - alkalmazottak
- a birtokkormányzat súlypontja
- uradalmi tisztek testülete
- szakszerűség
- családkülés döntéseinek végrehajtója
- legfontosabb irányító szerv

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családules, családigazgató
 - tisztiszek
 - **tisztviselők**
 - alkalmazottak
- gyakorlati irányítók
- fontosabb tisztek
 - jószágkormányzó
 - felügyelő
 - tizsttartó
 - számtartó
 - kasznár
 - sáfár
 - kulcsár

Uradalmak, földesúri hatalom

- földesúri immunitás
- földesúr-jobbágy viszony
- praedium és udvarház
- birtokkormányzat
 - gazdasági igazgatás
 - jogszolgáltatás>>úriszék
 - közigazgatási funkciók
- birtokigazgatás
 - vár mint centrum
 - családules, családigazgató
 - tisztiszek
 - tisztviselők
 - **alkalmazottak**
- gyakorlati végrehajtók
- ispán, majorgazda, pajtamester, erdész, lovászmester, pincemester, vámszedő, taksabehajtó, dézsmás, plébános, iskolamester
- szolgák
 - általános (béres, vincellér, szolgáló...)
 - állattenyésztés (gulyás, csikós...)
 - rendészet (porkoláb, hajdú...)
 - ipar (kádár, kovács...)
 - udvartartás (gondnok, vadász, szakács...)

Falvak, községek

- falu mint rögzített határokkal rendelkező települési egység
- szervezete
- község
- községekre vonatkozó szabályozás

Falvak, községek

- falu mint rögzített határokkal rendelkező települési egység
- **szervezete**
- község
- községekre vonatkozó szabályozás
- falunagy, majd falubíró
- falu vénei
- esküdtek
- jegyzők

Falvak, községek

- falu mint rögzített határokkal rendelkező települési egység
 - szervezete
 - **község**
 - községekre vonatkozó szabályozás
- község: a földesúr megszabta jogkörrel rendelkező érdekvédelmi-önkormányzati testület egy adott településen

Falvak, községek

- falu mint rögzített határokkal rendelkező települési egység
 - szervezete
 - község
 - **községekre vonatkozó szabályozás**
- urbáriumok
 - falutörvények
 - úrbéri pátens (Mária Terézia, 1767)

Kiváltságos kerületek

- jellemzők
 - vármegyei/földesúri fennhatóság alól kivett területek
 - király/királyi szervek alá rendelvek
 - valamely sajátos jogállással bírói népcsoportok autonómiájának kerete
 - önkormányzatok
- Jászkun kerület
- Hajdúkerület
- Szepesi szász városok
- Tengeremellék

Kiváltságos kerületek

- jellemzők
 - vármegyei/földesúri fennhatóság alól kivett területek
 - király/királyi szervek alá rendelvek
 - valamely sajátos jogállással bírói népcsoportok autonómiájának kerete
 - önkormányzatok
- **Jászkun terület**
- Hajdúkerület
- Szepesi szász városok
- Tengeremellék

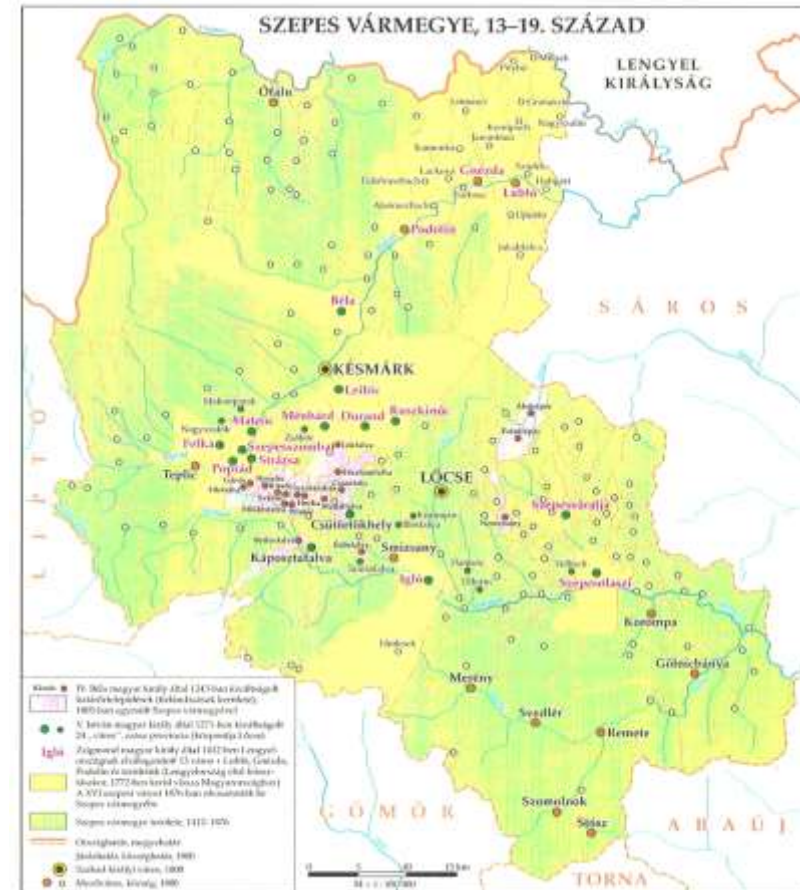
Kiváltságos kerületek

- jellemzők
 - vármegyei/földesúri fennhatóság alól kivett területek
 - király/királyi szervek alá rendelvek
 - valamely sajátos jogállással bírói népcsoportok autonómiájának kerete
 - önkormányzatok
- Jászkun kerület
- **Hajdúkerület**
- Szepesi szász városok
- Tengeremellék

Kiváltságos kerületek

- jellemzők
 - vármegyei/földesúri fennhatóság alól kivett területek
 - király/királyi szervek alá rendelvek
 - valamely sajátos jogállással bírói népcsoportok autonómiájának kerete
 - önkormányzatok
- Jászkun kerület
- Hajdúkerület
- **Szepesi szász városok**
- Tengeremellék

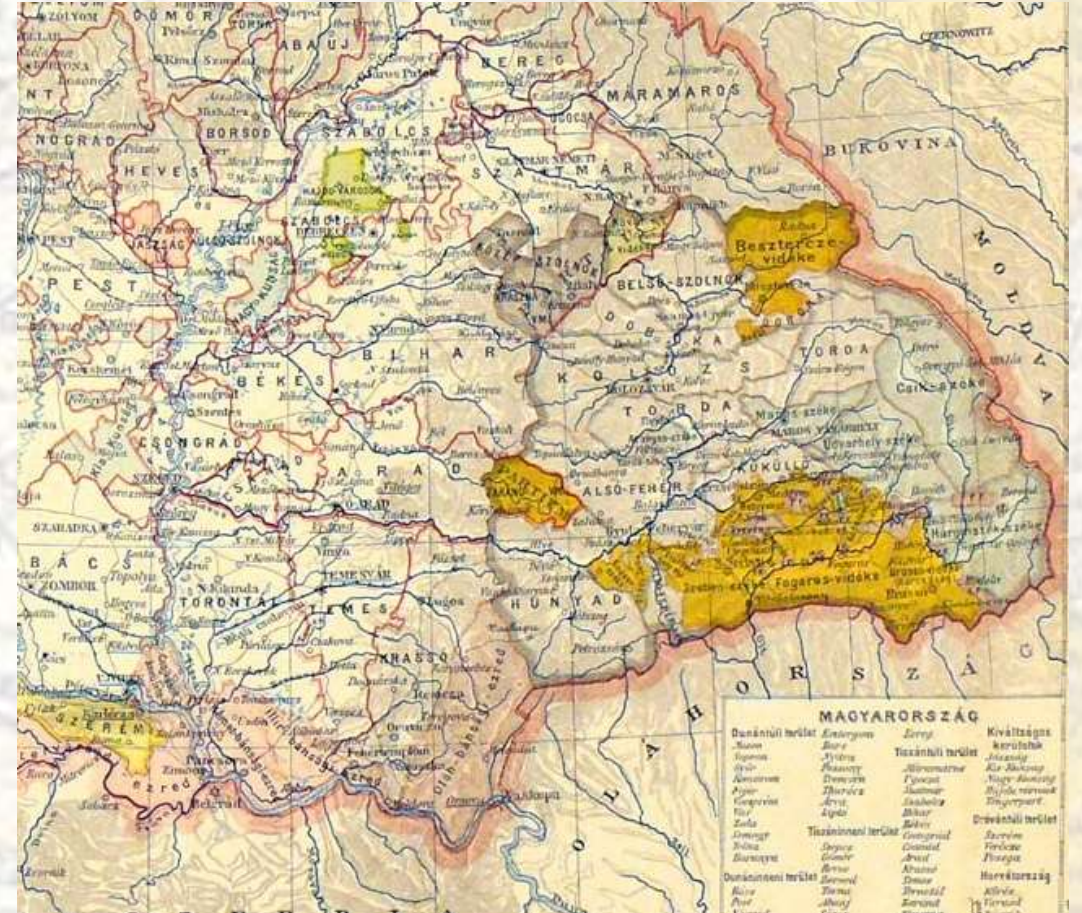
Kiváltságos kerületek

- jellemzők
 - vármegyei/földesúri fennhatóság alól kivett területek
 - király/királyi szervek alá rendelvek
 - valamely sajátos jogállással bírói népcsoportok autonómiájának kerete
 - önkormányzatok
- Jászkun kerület
- Hajdúkerület
- Szepesi szász városok
- **Tengermellék**

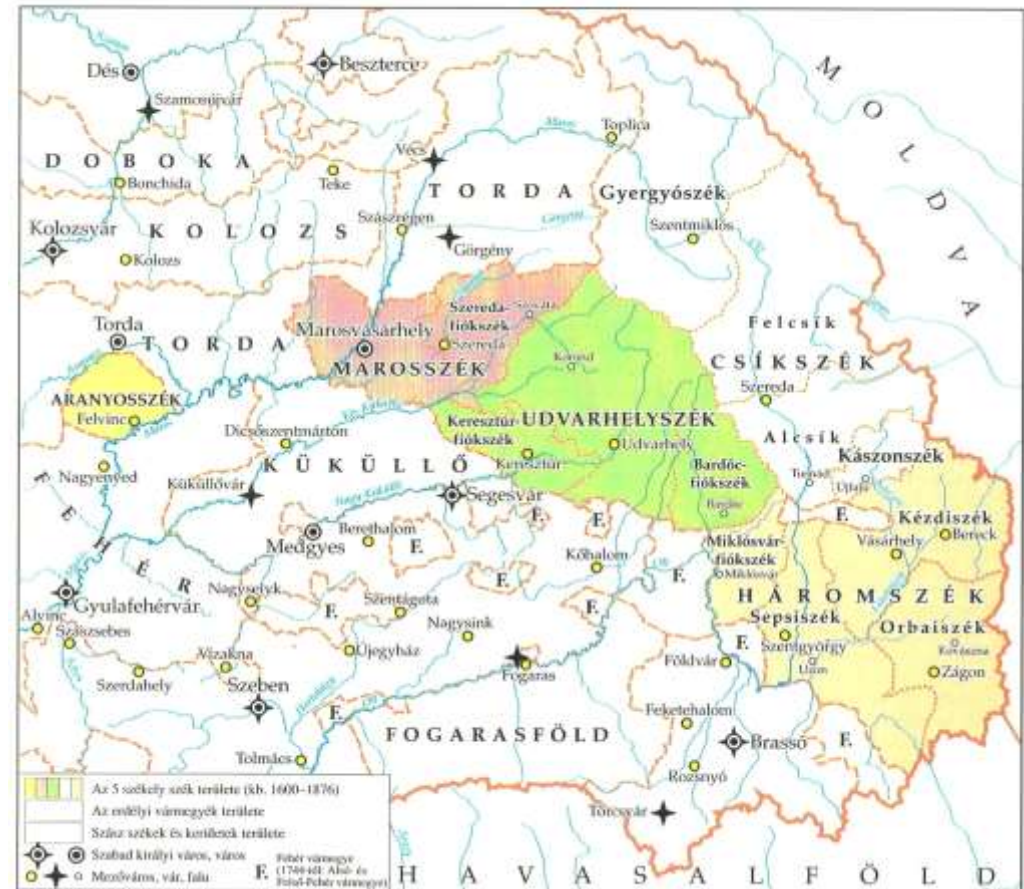
Székek, kiváltságolt és nemesi községek

- **jellemzők**
 - átmeneti helyzetben a vármegyék, kiváltságos kerületek, szabad királyi városok és jobbágyfalvak között
 - speciális jogállás
- **székely székek**
- **szász székek**
- **szepesi tízlándzsás szék**
- **praediális székek**
- **nemesi községek**
- **túrmezei kerület**
- **kisebbségi kiváltságos kerületek**

Székek, kiváltságolt és nemesi községek

- jellemzők
 - átmeneti helyzetben a vármegyék, kiváltságos kerületek, szabad királyi városok és jobbágyfalvak között
 - speciális jogállás
- **székely székek**
- szász székek
- szepesi tízlándzsás szék
- praediális székek
- nemesi községek
- túrmezei kerület
- kisebb kiváltságos kerületek

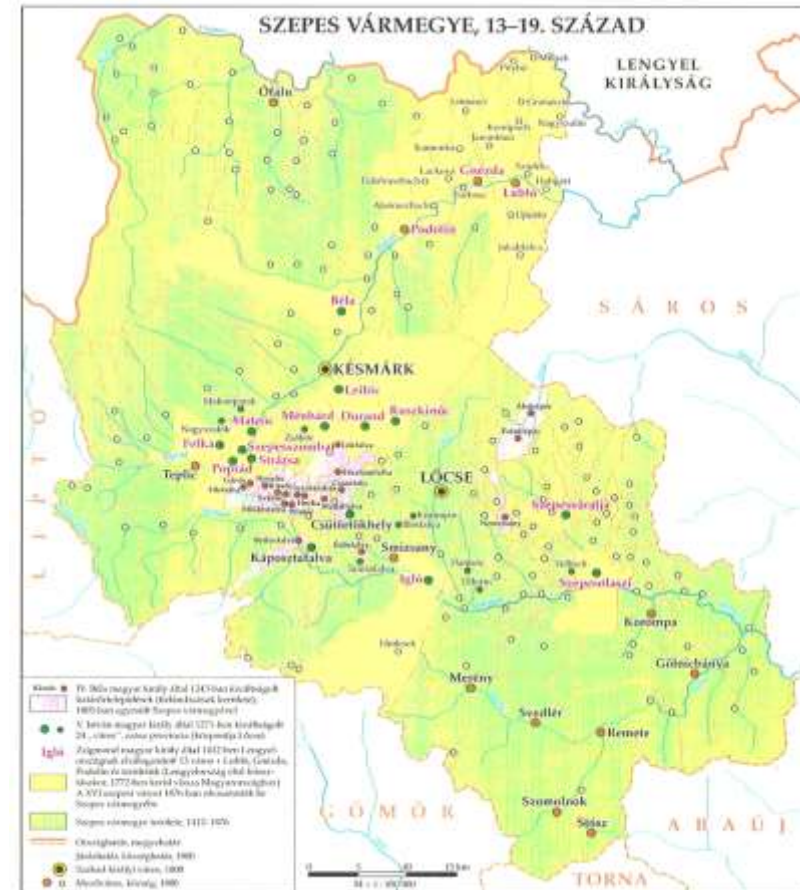
Székek, kiváltságolt és nemesi községek

- jellemzők
 - átmeneti helyzetben a vármegyék, kiváltságos kerületek, szabad királyi városok és jobbágyfalvak között
 - speciális jogállás
- székely székek
- **szász székek**
- szepesi tízlándzsás szék
- praediális székek
- nemesi községek
- túrmezei kerület
- kisebb kiváltságos kerületek

Székek, kiváltságolt és nemesi községek

- jellemzők
 - átmeneti helyzetben a vármegyék, kiváltságos kerületek, szabad királyi városok és jobbágyfalvak között
 - speciális jogállás
- székely székek
- szász székek
- **szepesi tízlándzsás szék**
- praediális székek
- nemesi községek
- túrmezei kerület
- kisebb kiváltságos kerületek

Székek, kiváltságolt és nemesi községek

- jellemzők
 - átmeneti helyzetben a vármegyék, kiváltságos kerületek, szabad királyi városok és jobbágyfalvak között
 - speciális jogállás
- székely székek
- szász székek
- szepesi tízlándzsás szék
- **praediális székek**
- nemesi községek
- túrmezei kerület
- kisebb kiváltságos kerületek
- egyházi nemesek önkormányzati testülete
- egyháztól kapott birtokaikon nemesi státussal bírtak
- nem országos nemesek

Székek, kiváltságolt és nemesi községek

- jellemzők
 - átmeneti helyzetben a vármegyéek, kiváltságos kerületek, szabad királyi városok és jobbágyfalvak között
 - speciális jogállás
- székely székek
- szász székek
- szepesi tízlándzsás szék
- praediális székek
- **nemesi községek**
- túrmezei kerület
- kisebb kiváltságos kerületek
- kisbirtokos nemesek lakta községek
- korlátozott önkormányzat
- vármegyéhez (nem földesúrhoz) kapcsolódnak
- vezetőit maguk választják
 - főhadnagy
 - hadnagy
 - öregbíró
 - igazgató
- adómentesek

Székek, kiváltságolt és nemesi községek

- jellemzők
 - átmeneti helyzetben a vármegyék, kiváltságos kerületek, szabad királyi városok és jobbágyfalvak között
 - speciális jogállás
- székely székek
- szász székek
- szepesi tízlándzsás szék
- praediális székek
- nemesi községek
- **túrmezei kerület**
- kisebb kiváltságos kerületek

Székek, kiváltságolt és nemesi községek

- jellemzők
 - átmeneti helyzetben a vármegyék, kiváltságos kerületek, szabad királyi városok és jobbágyfalvak között
 - speciális jogállás
- székely székek
- szász székek
- szepesi tízlándzsás szék
- praediális székek
- nemesi községek
- túrmezei kerület
- **kisebb kiváltságos kerületek**
- határőri szerepből nőttek ki
- nem nemesi kiváltság
- csak némi önkormányzatiság
- vármegyei hatóság alatt maradtak
- kisebb kiváltságolt kerületek
 - nagyikikindai kerület (1774)
 - tiszai koronai terület (1791)
 - titeli sajkás kerület (18. század eleje)

Katonai határőrvidékek

- jellemzők
 - török háborúk miatt
 - katonai igazgatási területi egységek
 - bécsi kormánysszervek közvetlen alárendeltségében
 - (idegen) lakossága megtarthatta saját szervezetét
 - közterhek alól mentesítettek
- horvát–szlavón határőrvidék
- maros–tiszai határőrvidék
- bánság és bánáti határőrvidék
- székely határőrség és román határőrezredek

Katonai határőrvidékek

- jellemzők
 - török háborúk miatt
 - katonai igazgatási területi egységek
 - bécsi kormányzervek közvetlen alárendeltségében
 - (idegen) lakossága megtarthatta saját szervezetét
 - közterhek alól mentesítettek
- **horvát–szlavón határőrvidék**
- maros–tiszai határőrvidék
- bánság és bánáti határőrvidék
- székely határőrség és román határőrezredek

Katonai határőrvidékek

- jellemzők
 - török háborúk miatt
 - katonai igazgatási területi egységek
 - bécsi kormányzervek közvetlen alárendeltségében
 - (idegen) lakossága megtarthatta saját szervezetét
 - közterhek alól mentesítettek
- horvát–szlavón határőrvidék
- **maros–tisza határőrvidék**
- bánág és bánáti határőrvidék
- székely határőrség és román határőrezredek

Katonai határőrvidékek

- jellemzők
 - török háborúk miatt
 - katonai igazgatási területi egységek
 - bécsi kormányzervek közvetlen alárendeltségében
 - (idegen) lakossága megtarthatta saját szervezetét
 - közterhek alól mentesítettek
- horvát–szlavón határőrvidék
- maros–tiszai határőrvidék
- **bánság és bánáti határőrvidék**
- székely határőrség és román határőrezredek

Katonai határőrvidékek

- jellemzők
 - török háborúk miatt
 - katonai igazgatási területi egységek
 - bécsi kormánysszervek közvetlen alárendeltségében
 - (idegen) lakossága megtarthatta saját szervezetét
 - közterhek alól mentesítettek
- horvát–szlavón határőrvidék
- maros–tiszai határőrvidék
- bánság és bánáti határőrvidék
- **székely határőrség és román határőrezredek**

Hódoltsági igazgatás

- jellemzők
 - török megszállta magyarországi területeken
 - török katonai irányításhoz igazodó közigazgatás
- beosztás/szervezet
 - vilajet=helytartóság
 - szandzsák=kerület
 - nahije=járás
- birtokviszonyok
- parasztvármegyék

Hódoltsági igazgatás

- jellemzők
 - török megszállta magyarországi területeken
 - török katonai irányításhoz igazodó közigazgatás
- **beosztás/szervezet**
 - vilajet=helytartóság
 - szandzsák=kerület
 - nahije=járás
- birtokviszonyok
- parasztvármegyék

Hódoltsági igazgatás

- jellemzők
 - török megszállta magyarországi területeken
 - török katonai irányításhoz igazodó közigazgatás
 - beosztás/szervezet
 - **vilajet**=helytartóság
 - szandzsák=kerület
 - nahije=járás
 - birtokviszonyok
 - parasztvármegyék
- helytartóság
 - pasa az élén
 - vilajet
 - budai
 - egri
 - kanizsai
 - temesvári
 - váradi
 - budai nagyvezír 1623-tól legfőbb hatóság

Hódoltsági igazgatás

- jellemzők
 - török megszállta magyarországi területeken
 - török katonai irányításhoz igazodó közigazgatás
 - beosztás/szervezet
 - vilajet=helytartóság
 - **szandzsák**=kerület
 - nahije=járás
 - birtokviszonyok
 - parasztvármegyék
- kerület
 - bég az élén
 - adóösszeírás, adóztatás megszervezésének alapja

Hódoltsági igazgatás

- jellemzők
 - török megszállta magyarországi területeken
 - török katonai irányításhoz igazodó közigazgatás
- beosztás/szervezet
 - vilajet=helytartóság
 - szandzsák=kerület
 - **nahije**=járás
- birtokviszonyok
- parasztvármegyék
- járás
- aga az élén
- szandzsák belső egysége

Hódołtsági igazgatás

- jellemzők
 - török megszállta magyarországi területeken
 - török katonai irányításhoz igazodó közigazgatás
- beosztás/szervezet
 - vilajet=helytartóság
 - szandzsák=kerület
 - nahije=járás
- **birtokviszonyok**
- parasztvármegyék
- szpáhi
 - katonai hűbérbirtok
- khászbirtok
 - saját tulajdonú birtok

Hódoltsági igazgatás

- jellemzők
 - török megszállta magyarországi területeken
 - török katonai irányításhoz igazodó közigazgatás
- beosztás/szervezet
 - vilajet=helytartóság
 - szandzsák=kerület
 - nahije=járás
- birtokviszonyok
- **parasztvármegyék**
- török hódoltság idején
- elmenekült nemesi vármegyei szervek pótlására
- jobbágyközösségek megvédésére
- fegyveres szerveződések
- közigazgatási teendők
- szervei
 - gyűlés
 - főkapitány
 - hadnagy
 - tizedesek

Felhasznált irodalom

- Mezey Barna (szerk.): Magyar alkotmánytörténet. Osiris, Budapest, 2003
- Balogh Judit – Megyeri-Pálffi Zoltán – Papp László – P. Szabó Béla – Szűcs Lászlóné Siska Katalin: Előadások a magyar alkotmánytörténet köréből. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 2010
- Eckhart Ferenc: Magyar alkotmány-és jogtörténet, Osiris, Budapest, 2000
- Csizmadia Andor – Kovács Kálmán – Asztalos László: Magyar állam-és jogtörténet. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1998
- Vármegyék. Rubicon 2018/3–4. sz.